

УДК 343.133

О. Фараон,здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ЗМІНА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ В АСПЕКТІ СТ. 279 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Досудове розслідування як стадія кримінального процесу визначає основним завданням охорону прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, а також швидке, повне й неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, викриття винних та забезпечення правильного застосування чинного законодавства, щоб кожного, хто вчинив злочин, було притягнуто до відповідальності із застосуванням належної правової процедури, а жодного невинуватого не було покарано.

Суттєвий внесок у дослідження інституту притягнення особи в якості обвинуваченого, у тому числі повідомлення про підозру, здійснили П.Д. Біленчук, Ю.І. Грошевий, Н.В. Жогін, А.Ф. Коні, О.Р. Михайленко, А.П. Рижаков, М.С. Строгович, О.Ю. Татаров, В.М. Тертишник, В.П. Шибіко, Л.Д. Удалова, Ф.Н. Фаткуллін, Р.Х. Якупов та інші.

Повідомлена особі підозра, що базується на зібраних під час досудового розслідування доказах, визначає межі судового розгляду. Однак, встановлюючи ці межі, слідчий, прокурор не обмежують розслідування провадження лише один раз повідомленою підозрою.

Подальше провадження на досудовому розслідуванні може виявити обставини, що спричиняють зміну підозри або складення нової підозри. В ідеалі акт повідомлення про підозру є так званим підсумком досудового розслідування, оскільки саме на ньому базується обвинувальний акт, який після закінчення досудового розслідування, відповідно до вимог ст. 291 Криміналь-

ного процесуального кодексу України (далі – КПК України), вручається підозрюваному.

Доречно зазначити, що в практичній діяльності найкращим бажаним варіантом для слідчих, прокурорів було б повідомлення особі про підозру наприкінці досудового розслідування, оскільки саме в цей час у матеріалах провадження знаходиться достатня кількість доказів для його направлення до суду та з'ясовано всі можливі обставини вчиненого кримінального правопорушення, що дає змогу скласти «зразкове» повідомлення про підозру, яке не потребує змін і доповнень.

Якщо повідомлення про підозру здійснюється у випадку, передбаченому п. п. 1 та 2 ч. 1 ст. 276 КПК України, то, зрозуміло, відкласти повідомлення особі про підозру неможливо, проте якщо розглядати випадок повідомлення особі про підозру на підставі наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення, то можливість складення та вручення повідомлення про підозру особі наприкінці досудового розслідування існує. Однак такий варіант повідомлення про підозру особі, на нашу думку, не є прийнятним.

Обґрунтовуючи свою позицію, зазначимо, що в практичній діяльності під час досудового розслідування встановлюється велика кількість нових фактів і доказів. Одні з них безпосередньо відносяться до провадження, інші постають із перших і бувають певною мірою допоміжними. Це також стосується даних, які характеризують особу підозрюваного, потерпілого, свідків.

Одні факти й докази слідчий та прокурор отримують уже на початковому етапі досудового розслідування, інші – під час проведення слідчих (розшукових) дій на подальшому етапі розслідування. Таким чином, ситуація в конкретному провадженні постійно змінюється. Отже, з появою в кримінальному провадженні нових фактів та учасників процесу може змінюватися й обсяг підозри.

Також доцільно звернути увагу на той факт, що у випадку повідомлення особи про підозру наприкінці досудового розслідування особою, яка фактично підозрювалася стороною обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якої слідчий, прокурор збирали докази вини та фактично проти якої тривало досудове розслідування без вручення повідомлення про підозру, було позбавлено можливості захищатися від підозри у вчиненні цього кримінального правопорушення. Отже, несвоєчасне повідомлення особи про підозру в кримінальному провадженні порушує право підозрюваного на захист, позбавляє можливості збирати й подавати докази, отримувати копії процесуальних документів та реалізовувати інші права.

Так, ще видатний російський юрист А.Ф. Коні справедливо критикував «однорічну обвинувальну творчість», що виявляється в повідомленні людини про підозру лише наприкінці досудового розслідування, «коли до винесення постанови про притягнення як обвинуваченого людина була позбавлена прав, які закон надає обвинуваченому» [1, с. 136].

Своєчасності повідомлення про підозру (за КПК Російської Федерації – притягнення як обвинувачення) приділяє багато уваги О.П. Рижаков. Зокрема, він констатує, що за наявності відповідних підстав винесення постанови про притягнення як обвинуваченого є обов'язком, а не правом слідчого [2, с. 37].

На думку О.Р. Михайленка, подібним «затягуванням» моменту повідом-

лення про підозру слідчий не лише порушує права цієї особи, а й створює несприятливі наслідки для себе, оскільки повідомлення про підозру наприкінці досудового розслідування зв'язує слідчого часовими межами під час вирішення заявлених клопотань підозрюваного або його захисника, а це своєю чергою не сприяє забезпеченню законності та права на захист [3, с. 57–58].

Таким чином, умисне відкладання моменту повідомлення особи про підозру слідчим, прокурором під час закінчення досудового розслідування є протиправним і незаконним.

Крім цього, слід зауважити, що вимога закону про швидке, повне й неупереджене розслідування кримінальних правопорушень не повинна трактуватися на користь багаторічного досудового розслідування кримінальних проваджень. Воно повинне проводитися повно й ефективно в об'єктивно необхідний для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень термін, тобто в розумний строк, що є однією із засад кримінального провадження.

Зв'язаність же слідчого вимогою швидкості проведення розслідування може призвести до помилкової кваліфікації злочинного діяння, повідомлення про підозру в момент, коли ще не всі необхідні для прийняття цього рішення дані зібрано, що іноді призводить до незаконного повідомлення про підозру невинуватій особі та інших помилок.

Таким чином, провадження досудового розслідування, підсумком якого повинна стати доведена, неспростовна, чітка, об'єктивна та справедлива підозра, буде ефективним тоді, коли повідомлення про підозру неодноразово скоригується та буде вмотивованим.

Отже, під час досудового розслідування кримінального провадження після повідомлення особи про підозру слідчим, прокурором можуть бути отримані нові докази або надано іншу оцінку вже відомим доказам, у зв'язку із чим до того моменту, коли слідчим буде прийнято остаточне рішення

в провадженні, відповідно до вимог ст. 283 КПК України формула, викладена в повідомленні про підозру та вручена підозрюваному, може залишитися без змін із точки зору як фактичних обставин вчинення кримінального правопорушення певною особою, так і їх юридичної оцінки; зазнати певних змін; містити нову підозру.

Чинний КПК України в ст. 279 зазначає, що у випадку виникнення підстав для повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри слідчий, прокурор зобов'язані виконати дії, передбачені ст. 278 КПК України. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор.

Виходячи з положень цієї норми, доходимо висновку, що законодавець не лише не розкриває суть термінів «зміна підозри», «нова підозра», а й навіть не зазначає випадків їх застосування, обмежившись лише посиланням «у випадку виникнення підстав». Отже, реалізація викладеної в ст. 279 КПК України вимоги в практичній діяльності не могла не викликати певні проблеми.

Звернувшись до словника, визначаємо, що в ньому термін «зміна» тлумачиться як перехід, перетворення чого-небудь у щось якісно інше; змінювання [4, с. 621].

У свою чергу «новий» в українській мові розуміють так: який недавно виник, з'явився, не існував раніше; недавно зроблений, створений [5, с. 433].

Отже, застосувавши ці визначення щодо поняття «підозра» в кримінальному процесі, розуміємо, що різниця між поняттями «зміна раніше повідомленої підозри» та «нова підозра» полягає в тому, що «зміна раніше повідомленої підозри» має місце лише за наявності попередньої підозри та в разі виникнення потреби її зміни, а «нова підозра» з'являється лише в тому випадку, коли за окремим фактом особу ще не була повідомлено про підозру взагалі. При цьому слід звернути увагу, що в

результаті внесення змін до раніше повідомленої підозри слідчий, прокурор та інші учасники процесу вже будуть мати справу з наявністю в кримінальному провадженні нової підозри, яка виникла внаслідок отримання змін, внесених до попередньої підозри.

У зв'язку з реалізацією положень ст. 279 КПК України постає також інше питання: яку назву повинне мати повідомлення про підозру, коли, наприклад, зміни в одному кримінальному провадженні настільки суттєві, що торкаються й зміни вже пред'явленого повідомлення про підозру, появи додаткових кримінальних правопорушень, за якими необхідно здійснювати визначене законодавцем «нове повідомлення про підозру», і закриття в окремій частині повідомленої підозри?

Виходячи з наведеного розуміння понять «нова підозра» та «зміна раніше повідомленої підозри», у такому кримінальному провадженні підозра змінюється, оскільки до цього особі вже було повідомлено про підозру, і частина змін стосується саме кримінальних правопорушень, де підозру вже було повідомлено. Однак, враховуючи наявність нових фактів, тобто інших кримінальних правопорушень, які попередньо об'єднано в одне провадження, виникає необхідність у повідомленні особі нової підозри. Постає питання про те, яку процесуальну дію повинен вчиняти слідчий або прокурор: змінювати підозру чи повідомляти нову. Або, можливо, він має складати два акти: перший про зміну раніше повідомленої підозри, а другий – про нову підозру. Що взагалі треба розуміти як нонсенс. Законодавець не дає відповіді на ці питання.

Тому сьогодні слідчі та прокурори вирішують цю проблему на власний розсуд: дехто змінює підозру, деякі повідомляють про нову, інші повідомляють нові підозри, змінюють раніше повідомлені, а потім об'єднують кримінальні провадження, щоб уникнути вже названих та інших проблем.

Як наслідок дій останніх у кримінальному провадженні існує декіль-

ка окремих повідомлень про підозру, і відсутнє єдине узагальнююче повідомлення про підозру, що в результаті дезорієнтує підозрюваного та лише ускладнює роботу слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

Аналізуючи положення ст. 279 КПК України, ми доходимо висновку, що зміна раніше повідомленої підозри в будь-якому випадку тягне за собою складення нової підозри. Знову постає питання: де та межа, яка відокремлює явище «нова підозра» від явища «зміна раніше повідомленої підозри»?

Узагальнюючи сказане, вважаємо, що існуючі положення ст. 279 КПК України не можуть залишатися в такому викладенні, оскільки розмежування законодавцем понять «зміна раніше повідомленої підозри» та «нова підозра» є недоцільним, навіть виходячи із сутності цих понять, змінена підозра вже є новою підозрою. Так, нове повідомлення про підозру повинне здійснюватися в порядку, передбаченому ст. 276–278 КПК України, без надання йому назви «нова підозра».

Крім цього, розмежування наведених визначень не тягне за собою жодних процесуальних наслідків, а лише ускладнює процес реалізації цього положення в практичній діяльності, сприяючи створенню в кримінальному провадженні окремих повідомлень про підозру, які дезорієтують насамперед підозрюваного та інших учасників кримінального процесу. Тому пропонуємо замінити ч. 1 ст. 279 КПК України та викласти її в такій редакції: «У випадку виникнення підстав для зміни повідомленої підозри слідчий, прокурор зобов'язаний виконати дії, передбачені ст. 278 цього Кодексу, і заново повідомити особу про підозру. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор».

Таким чином, ст. 279 КПК України потребує невідкладного доопрацювання та внесення відповідних змін, що сприятиме виконанню основних завдань кримінального провадження.

Ключові слова: повідомлення про підозру, нова підозра, зміна раніше повідомленої підозри, слідчий, прокурор.

Статтю присвячено аналізу норм чинного Кримінального процесуального кодексу України та інших джерел щодо здійснення слідчим, прокурором змін у письмовому повідомленні про підозру під час досудового розслідування в кримінальному провадженні. Досліджено проблему розмежування процесуальних рішень «зміна раніше повідомленої підозри» та «нова підозра» з позицій сутності цих понять та їх застосування в практичній діяльності. Викладено конкретні пропозиції з удосконалення чинного законодавства щодо зміни повідомлення про підозру на стадії досудового розслідування.

Статья посвящена анализу норм действующего Уголовного процессуального кодекса Украины и других источников относительно внесения следователем, прокурором изменений в письменное сообщение о подозрении во время досудебного расследования в уголовном производстве. Исследовано проблему разграничения процессуальных решений «изменение ранее сообщенного подозрения» и «новое подозрение» исходя из позиций сущности этих понятий и их применения в практической деятельности. Изложены конкретные предложения с целью усовершенствования действующего законодательства по внесению изменений в сообщение о подозрении.

The article is devoted the analysis of norms of operating criminal judicial code of Ukraine and other sources in relation to realization an investigator, public prosecutor of changes, in a writing report about suspicion during pre-trial investigation in criminal realization. Investigational problem of differentiating of judicial decisions

of “change before the put in a fame suspicion” and “new suspicion” from positions of essence of these concepts and their application in practical activity. Concrete suggestions are expounded on perfection of current legislation in relation to the change of report about suspicion on the stage of pre-trial investigation.

Література

1. Кони А.Ф. Собрание сочинений : в 8 т. / А.Ф. Кони ; под общ. ред. В.Г. Базанова. –

М. : Юридическая литература, 1966– . – Т. 1. – 1966. – 227 с.

2. Рыжаков А.П. Обвиняемый / А.П. Рыжаков. – М. : ПРИОР, 1999. – 144 с.

3. Михайленко А.Р. Расследование преступлений: законность и обеспечение прав граждан / А.Р. Михайленко. – К. : Юриком Интер, 1999. – 448 с.

4. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 3. – 1972. – 741 с.

5. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 5. – 1974. – 839 с.

